

Utjecaj ovisnosti roditelja na socijalni razvoj djeteta

Hlača, Manuela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:258719>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

MANUELA HLAČA
UTJECAJ OVISNOSTI RODITELJA NA SOCIJALNI RAZVOJ DJETETA
ZAVRŠNI RAD

PULA, 2021.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

MANUELA HLAČA

UTJECAJ OVISNOSTI RODITELJA NA SOCIJALNI RAZVOJ DJETETA
ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 0303070347

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij, Predškolski odgoj

Predmet: Sociologija odgoja i obrazovanja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Sociologija

Znanstvena grana: Posebne sociologije

Mentor: prof. dr. sc. Fulvio Šuran

PULA, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana **Manuela Hlača**, kandidatkinja za prvostupnicu odgojitelja predškolske djece ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, _____, _____ godine.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **Manuela Hlača** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom ***Utjecaj ovisnosti roditelja na socijalni razvoj djeteta*** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	6
1. SOCIJALNI RAZVOJ DJETETA	2
1.1 Obitelj kao djetetov primarni životni kontekst	3
1.2 Primarna i sekundarna socijalizacija te klasno podrijetlo	4
1.3 Uzorci i statistika ovisnosti u Hrvatskoj i Europskim zemljama	6
1.4 Utjecaj zlouporabe roditeljske ovisnosti na socijalni i emocionalni razvoj djeteta	12
2. OVISNOSTI RODITELJA.....	15
2.1 Alkoholizam u obitelji.....	15
2.2 Ovisnosti o drogama	18
2.3 Ovisnost o klađenju i kocki.....	20
2.4 Suvremena ovisnost o tehnologiji.....	22
3. ULOGA ODGOJNO - OBRAZOVNIH USTANOVA.....	24
3.1 Uloga odgojitelja.....	24
3.2 Zaštita djeteta- sigurno dijete	25
3.3 Tipični znakovi tjeskobe i nesigurnosti kod djece s problemima u obitelji	28
ZAKLJUČAK.....	31
LITERATURA	33
POPIS SLIKA	35
SAŽETAK	36

UVOD

„Sve sretne obitelji nalik su jedna na drugu, a svaka nesretna obitelj nesretna je na svoj način“.

Lav Nikolajevič Tolstoj

Tijekom prvih godina života, za koje mnogi misle da su jedinstveno razdoblje ljudskog razvoja, roditelji poprimaju posebnu važnost. Dok roditelji vode svoju malu djecu od potpune dojenačke ovisnosti u početne faze autonomije, njihovi stilovi njege mogu imati trenutne i trajne učinke na dječje socijalno funkcioniranje u područjima od moralnog razvoja do vršnjačke igre do akademskih postignuća. Znanost je dokazala da se djeca najbolje razvijaju u obiteljskom okruženju, gdje će dobiti svu ljubav i podršku potrebnu za preživljavanje i napredovanje. Ako biološka obitelj nije u stanju brinuti se o djetetu, često zbog siromaštva, invaliditeta, nedaća ili pogrešnog opažanja, u najboljem je interesu djeteta da bude smješteno u okruženje obiteljskog tipa - udomiteljstvom, srodničkom skrbi ili, kada nema šanse za povratak u svoju biološku obitelj, posvojenje. Djeca do tri godine posebno su ranjiva. Ako ovu kritičnu dob za razvoj mozga provedu u nekoj ustanovi, djeca mogu imati poteškoća u stvaranju vezanosti kasnije u životu. Toksični stres u životu takvog emocionalnog zanemarivanja također oštećuje kardiovaskularni, endokrinološki i imunološki razvoj djeteta.

Čini se da na devijantno ponašanje djece, adolescenata i odraslih snažno utječe nepovoljna vezanost i odnos koji su imali s roditeljima. Djeca najčešće doživljavaju nezdravu privrženost i odnose s roditeljima, kao agresiju i neprijateljsko ponašanje u djetinjstvu.

1. SOCIJALNI RAZVOJ DJETETA

Giddens (2007:271) ističe da je: „socijalizacija proces kojim bespomoćno dijete postupno postaje samosvjesna osoba sa znanjem, sposobna za život u kulturi u kojoj je rođena“. Socijalni razvoj djeteta može utjecati na mnoge druge oblike razvoja koje dijete proživljava. Sposobnost djeteta da na zdrav način komunicira s ljudima oko sebe, može utjecati na sve; od učenja novih riječi kao djeteta, do toga da se može oduprijeti pritisku vršnjaka kao srednjoškolac, pa do uspješnog snalaženja u izazovima odrasle osobe. Zdrav socijalni razvoj može pomoći djetetu:

- razvijati jezične vještine
- izgraditi samopoštovanje
- ojačati vještine učenja
- rješavati sukobe
- uspostaviti pozitivan stav

Socijalizacijom se povezuju različite generacije. Rođenje djeteta mijenja život osoba koje su odgovorne za njegov odgoj, pa se i one mijenjaju i uče. Roditeljstvo obično povezuje aktivnosti odraslih i djece do kraja njihovih života (Giddens, 2007). Socijalizacija je proces koji traje čitav život, gdje društvene interakcije trajno utječu na ljudsko ponašanje. Giddens (2007) napominje da postoje dvije vrste socijalizacije primarna i sekundarna. Primarna se pojavljuje ranome i kasnome djetinjstvu i najintenzivnije je razdoblje učenja. To je vrijeme kada djeca uče jezik i temelje ponašanja. Sekundarna socijalizacija se zbiva u kasnome djetinjstvu i traje do zrelosti.

Stoga ako od početka djetetovog odrastanja postoji pozitivna slika okoline ono će usvojiti temeljna pravila za zdravu socijalizaciju. No, ukoliko u obiteljima od kojih sve i kreće postoji nezdrava komunikacija, problemi, sukobi, ovisnosti tada se tlo za socijalizaciju ruši i gradi na nezdravim temeljima.

1.1 Obitelj kao djetetov primarni životni kontekst

Giddens (2009:173) definira obitelj kao: „skupinu ljudi izravno povezanu srodničkim vezama, pri čemu odrasli pripadnici preuzimaju odgovornost za brigu o djeci“. Obitelj je najvažniji utjecaj u djetetovu životu. Od svojih prvih trenutaka života djeca ovise o roditeljima i obitelji kako bi ih zaštitila i osigurala njihove potrebe. Roditelji i obitelj čine djetetove prve veze. Oni su djetetovi prvi učitelji i djeluju kao uzori kako se ponašati i kako doživljavati svijet oko sebe. Prva i stoga najutjecajnija ličnost u nečijem životu je roditelj. Budući da je obitelj primarna socijalna interakcija među djecom, roditelji su prvi koji formiraju ili ometaju samopoštovanje svog djeteta; oni stvaraju pravila i okruženje za koje će njihovo dijete biti klasično uvjetovano; a roditelji također oblikuju pogled svog djeteta na odnose.

Slika 1. Obitelj - primarna zajednica

<https://daydaynews.cc/en/emotion/84161.html> Pristupljeno: 17.05.2021

Zaštita fizičkog i društvenog zdravlja djeteta jedna je od najvažnijih zadaća obitelji za koju se roditelji trebaju pripremiti, ali ujedno jedna je i od zadaća za koju se najmanje pripremaju.

Nepoželjno ponašanje djeteta ne razvija se samo od sebe. Uvijek postoje razni uzorci koji leže unutar obitelji. Autoritativan odgoj popraćen zlostavljanjem djeteta i raznim nedoličnim ponašanjima vodi do destruktivnog odnosa između roditelja i djeteta. Upravo zbog toga, djeca u dobi od 14 i 17 godina počinju izabirati razne ovisnosti kako bi na trenutak zaboravila obiteljske probleme koji su ih do toga i doveli (Itković, 1995). Ponašanje roditelja i kvaliteta unutar obiteljskog doma dva su ključna čimbenika koji određuju djetetov stav prema ovisnostima. Obitelj je prva i najvažnija djetetova „škola“, koja daje djetetu smjernice za buduće socijalno ponašanje. Unutar obitelji dijete izgrađuje svoje navike, sustav vrijednosti i model ponašanja.

Djeca koja često razgovaraju s roditeljima, raspravljaju otvoreno o mnogim problemima, koja imaju razvijen osjećaj bliskosti i otvorenosti prema svojim roditeljima, lakše će izraziti otpor prema ovisnostima izvan obitelji, dok s druge strane dijete koje je prepušteno samo sebi i samostalno rješava svoje probleme lakše će doći u iskušenje. Roditelji imaju toliko značajan utjecaj na razvoj pojedinca da imaju izvanrednu moć, koja se ponekad koristi namjerno, da njihova djeca postanu sve što roditelji žele; na temelju roditeljskog obrasca ponašanja i dječje fizičke i emocionalne vezanosti za roditelje, djeca se mogu zdravo razvijati i postati motivirajuća; međutim, djeca također mogu postati neprilagođena, pa čak i destruktivna za sebe i / ili druge (Green, 2006).

1.2 Primarna i sekundarna socijalizacija te klasno podrijetlo

Sociolozi u svojim istraživanjima ističu dvije velike faze socijalizacije: primarna i sekundarna. Primarna socijalizacija pojavljuje se u ranome i kasnome djetinjstvu i najintenzivnije je razdoblje kulturnog učenja. To je vrijeme kada djeca uče jezik i temelje ponašanja, koje je osnova kasnijeg učenja. Sekundarna socijalizacija se zbiva u kasnome djetinjstvu i traje do zrelosti. U toj fazi drugi oblici socijalizacije preuzimaju od obitelji dio odgovornosti. Škola, skupine vršnjaka, organizacije, mediji i radna mjesta za pojedinca postaju socijalizacijske sile (Giddens, 2007). Društvene interakcije u tim skupinama i ustanovama pomažu ljudima da nauče vrijednosti, norme i uvjerenja koji oblikuju njihovu kulturu. Društvene uloge ne uključuju pregovaranje niti kreativnost, nego podrazumijevaju ograničavanje i usmjeravanje

pojedinačnog ponašanja. Socijalizacijom, pojedinci internaliziraju društvene uloge i uče kako ih izvoditi (Giddens, 2007). Tijekom socijalizacije svatko od nas razvija osobni osjećaj identiteta i sposobnost za neovisno mišljenje i djelovanje.

Giddens (2007:282) klasu definira kao: „ *veliku grupaciju ljudi koji dijele zajedničke ekonomske resurse, a oni pak snažno utječu na njihov način života*“. Vlasništvo nad bogatstvom, zajedno sa zanimanjem, temelj je klasnih razlika. Klase ovise o ekonomskim razlikama između grupacija pojedinaca, o nejednakostima u posjedovanju i kontroli materijalnih resursa. Klase se mogu podijeliti na više razina kao što su; radnička klasa, srednja klasa i viša klasa.

Radnička klasa podrazumijeva ljude koji rade u proizvodnji i doprinose rastu i razvoju zemlje u kojoj žive. Većina onih koji rade više ne žive u siromaštvu. Bolji životni standard vidljiv je u sve većoj dostupnosti potrošnih dobara koja su na raspolaganju. Danas vrlo velik broj kućanstava posjeduje automobil, stroj za pranje rublja, televizor i telefon (Giddens, 2007).

Srednja klasa pokriva širok raspon ljudi koji rade u mnogim različitim profesijama, od državne administracije do nastavnika u školama i zdravstvenih radnika (Giddens, 2007). Pripadnici srednje klase, zahvaljujući svojim obrazovnim postignućima ili tehničkim kvalifikacijama, zauzimaju položaje koji im omogućuju veće materijalne i kulturne dobitke nego oni koji zauzimaju fizički radnici. Za razliku od radničke klase, pripadnici srednje klase prodaju mentalnu i fizičku radnu snagu da bi zaradili za život.

Viša klasa se sastoji od veoma rijetkih pojedinaca, koji imaju i bogatstvo i moć i u stanju su prenijeti privilegije na svoju djecu. Viša se klasa može grubo identificirati kao 1 posto najbogatijih ljudi. Ispod njih je uslužna klasa, sastavljena od stručnjaka, direktora i vrhunskih upravitelja. Oni čine oko 5% populacije (Giddens, 2007).

Bez obzira na klasnu podjelu, veliku ulogu u strukturiranju odrasle osobe sigurno su primarna i sekundarna socijalizacija. Klasna podjela nam govori da postoje razne obiteljske okolnosti, koje u odrasloj dobi odrasla osoba može promijeniti ukoliko za to ima mogućnosti, sposobnosti i volje za rast i razvoj. Smatram da se odrasli okreću ovisnostima iz raznih razloga; kao što su brige, stres, obiteljska nasilja, nezaposlenost, te svakako kreću od primarnih obiteljskih situacija i okoline u

kojoj se odrasta, i bez obzira u kojoj je klasi obitelj definirana čak i one u kojima vlada nezaposlenost, siromaštvo do onih obitelji koji se smatraju bogatima i imućnima dolazi do raznih ovisnosti. Klasa u jednoj mjeri može definirati početnu poziciju od koje osoba kreće, ali i dalje svaka osoba u sebi nosi obrasce ponašanja i emocije koje su im njihovi roditelji prenijeli i od kojih kreće bilo kakva vrsta ovisnosti. Svakako i veliku ulogu ima sekundarna socijalizacija društvo i vršnjaci koji utječu na odabir aktivnosti i strukture života. Ukoliko je primarna okolina „zdrava“, doprinjet će i zdravom i kvalitetnom načinu života, no ukoliko je okolina „nezdrava“; puna problema, stresa, nasilja velike su vjerojatnosti da će se osobe u takvoj okolini okretati ovisnostima da bi umanjile ili „zaboravile“ trenutno na svoje probleme.

1.3 Uzorci i statistika ovisnosti u Hrvatskoj i Europskim zemljama

Postoje razni uzroci koji dovode do ovisnosti o drogama, alkoholu, kocki i dr. Svi ti uzroci uglavnom su temeljeni na emocionalnim i psihičkim stanjima osobe. Odrasle osobe se uglavnom okreću spontano ovisnostima da bi ublažile simptome nemira, tjeskobe, koji osjećaju unutar sebe. Razni faktori poput obiteljske situacije (nezaposlenost, siromaštvo) svakako potiču još veći nagon za okretanjem prema ovisnostima

Giddens (2007: 147) ističe da: *„zdravlje osobe utječe na njezin socijalni položaj, ljudi dobrog zdravlja su uspješniji, dok će pojedinci lošijeg zdravlja prirodno biti niže na društvenoj ljestvici. Primjerice, dijete sa zdravstvenim problemima rano u životu možda neće steći istu razinu obrazovanja niti će biti profesionalno uspješno poslije u životu kao njegovi vršnjaci“*. Niže društvene klase obilježavaju određene aktivnosti kao što su; pušenje, loša prehrana, potrošnja alkohola, i konzumacija raznih drogi koje štete zdravlju. To objašnjenje podrazumijeva da pojedinci imaju primarnu odgovornost za svoje loše zdravlje, jer svatko može odabrati način života (Giddens, 2007). Materijalistička i ekološka objašnjenja vide uzrok zdravstvenih (emocionalnih i fizičkih) nejednakosti u većim društvenim strukturama, kao što su siromaštvo, bogatstvo, dohodak, nezaposlenost, stanovanje, onečišćenje i loši radni uvjeti (Giddens, 2007).

Tkalić Glavak i Miletić (2013) u svom istraživanju istaknuli su kako ovisnosti (droga, alkohol) predstavljaju jedan od glavnih javno-zdravstvenih problema u cijelome svijetu, s dalekosežnim posljedicama za pojedince, obitelj i opću dobrobit zemalja širom svijeta. Iako je poznato da je uporaba dopuštenih supstanci također potencijalno vrlo štetna, upotreba duhana i alkohola je društveno prihvaćen, iako pušenje postaje sve manje prihvaćeno.

U svijetu je pušenje vodeći uzrok štetnih učinaka na zdravlje. Prema procjenama Svjetske zdravstvene organizacije, ima milijardu i sto milijuna pušača širom svijeta, ili oko jedne trećine svjetske populacije starije od 15 godina (Tkalić Glavak, Miletić, 2013).

Svjetska zdravstvena organizacija procjenjuje da u razvijenim zemljama 41% muškaraca i 21% žena su pušači, dok su u zemljama koje su u razvoju 48% muške populacije pušači, te 8% žena. Svjetska zdravstvena organizacija procjenjuje da oko 2 milijarde ljudi širom svijeta konzumira alkohola pića, a 76,3 milijuna ovisi o alkoholu. Štetna uporaba alkohola povezana je s raznim zdravstvenim, socijalnim i razvojnim pitanjima, uključujući nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje djece te izostajanje s posla.

Između 150 i 250 milijuna ljudi barem je jednom uzelo ilegalne droge, što je između 3,5% i 5,7% stanovništva u dobi od 15-64 godine, dok je između 18 i 38 milijuna ljudi ovisno o nedozvoljenim drogama (Tkalić Glavak, Miletić, 2013). Ovisnost o drogama usko je povezana s glavnim socijalnim problemima poput siromaštva, nezaposlenosti, prostitucije, delinkvencije, kriminala, beskućništva, itd.

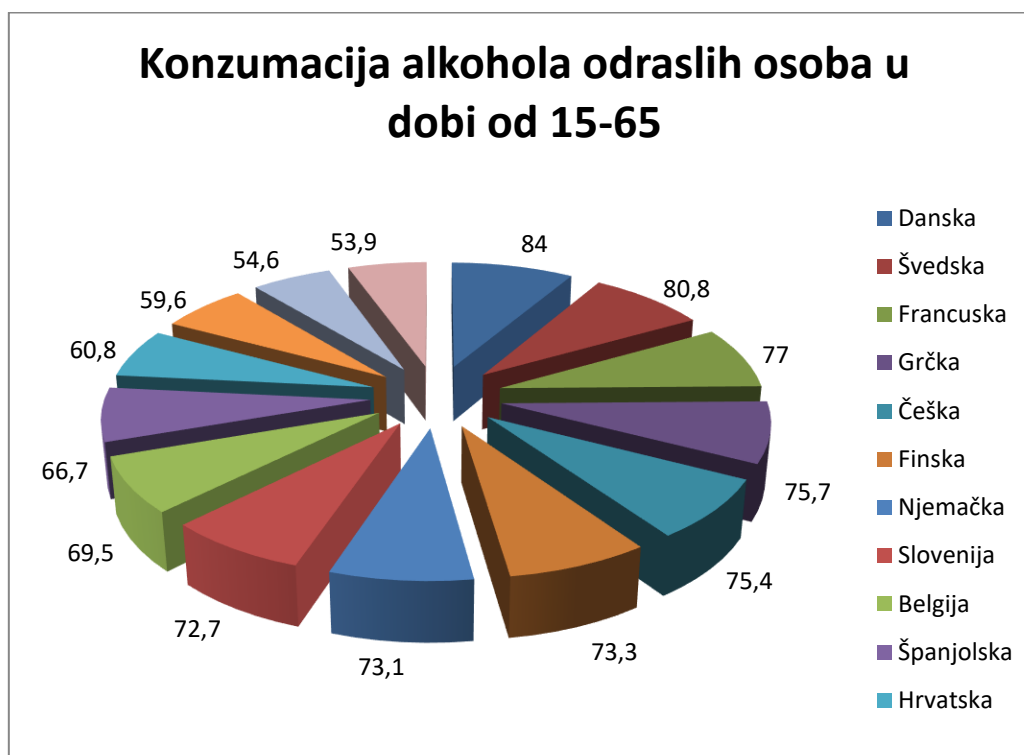
U svom istraživanju Tkalić Glavak i Miletić (2013) došli su do zaključka da je većina ispitanika u Hrvatskoj u svim dobnim i spolnim skupinama prijavila da su konzumirale alkohol. 71,8% svih odrasli i 79,5% mladih odraslih prijavilo je konzumaciju alkohola u godini prije istraživanja. U tablici ispod može se vidjeti udio postotka odraslih osoba u dobi od (15-65 godine) koji su koristili alkohol u mjesecu prije istraživanja u Hrvatskoj i europskim zemljama

Tablica 1. Konzumacija **alkohola** odraslih osoba u dobi od 15-65 godine

Zemlja	Postotak
Danska	84,0%
Švedska	80,8%
Francuska	77,0%
Grčka	75,7%
Češka	75,4%
Finska	73,3%
Njemačka	73,1%
Slovenija	72,7%
Belgija	69,5%
Španjolska	66,7%
Hrvatska	60,8%
Italija	59,6%
Portugal	54,6%
Mađarska	53,9%

Izvor: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171162 Pristupljeno: 10.05.2021.

Grafikon 1. Konzumacija **alkohola** odraslih osoba u dobi od 15-65 godine

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171162 Pristupljeno: 10.05.2021.

U tablici i grafikonu iznad prikazana je u postocima najveća konzumacija alkohola odraslih osoba u dobi od 15-65, u godini istraživanja (2012). Zemlja s najvećim postotkom konzumacije bila je u Danska (84,0%), a najmanji postotak konzumacije zabilježen je u Italiji (59,6%), Portugalu (54,6%) i Mađarskoj (53,9%). Prema rezultatima istraživanja, u Hrvatskoj je 60,8% svih odraslih osoba pilo alkohol u mjesecu prije istraživanja, što je među nižim stopama prevalencije u usporedbi ostalim europskim zemljama.

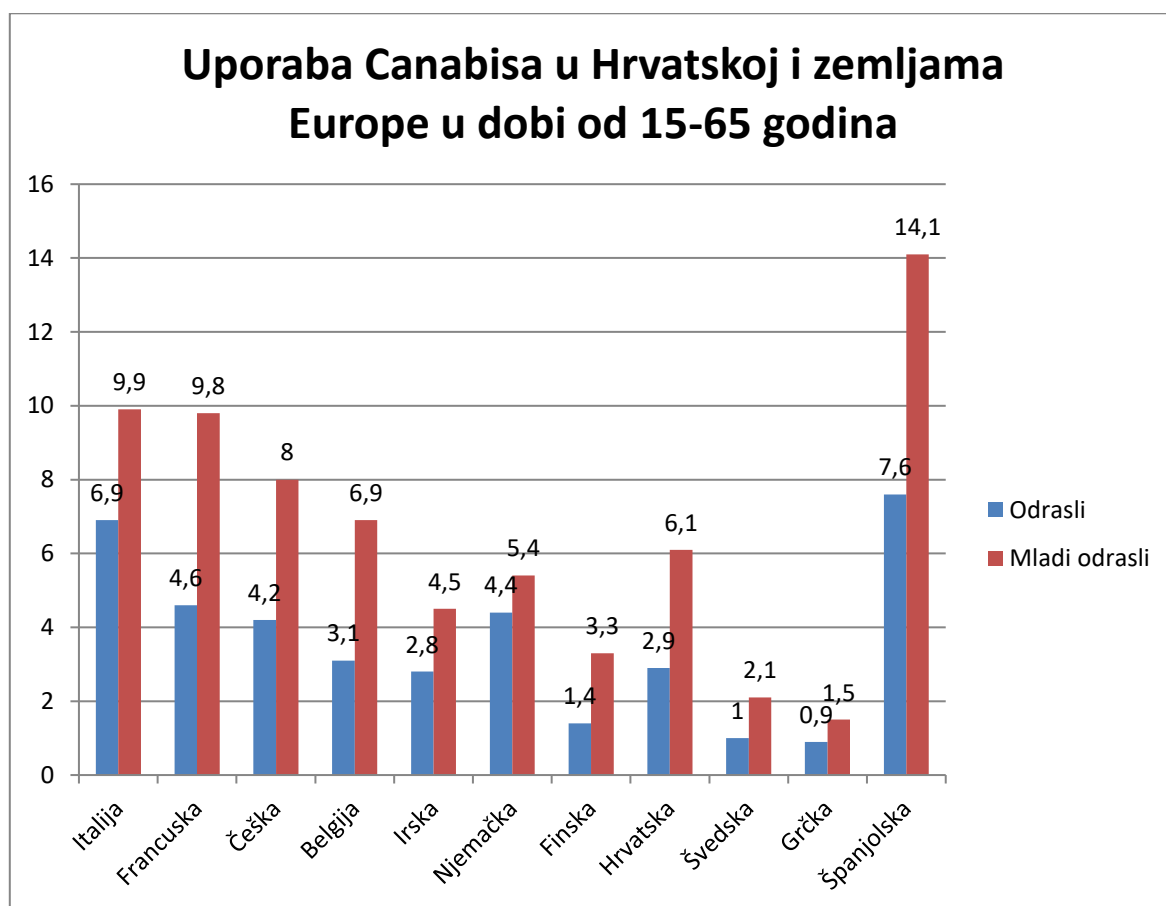
Prema istraživanju Tkalić Glavak i Miletić (2013) 5,4% svih odraslih i 10,8% mladih odraslih izvijestilo je da je koristilo neku vrstu nedozvoljene droge barem jednom godišnje prije istraživanja i 3,2% svih odraslih i 6,2% mladih odraslih u mjesecu prije istraživanja. Statistički značajno više muškaraca nego žena izjavilo je da je koristilo ilegalne droge u svim kategorijama prevalencije, i među odraslima i među mladima odraslima.

Tablica 2. Uporaba Canabisa u Hrvatskoj i zemljama Europe u dobi od 15-65 godina

Zemlja	Odrasli	Mladi odrasli
Španjolska	7,6%	14,1%
Italija	6,9%	9,9%
Francuska	4,6%	9,8%
Češka	4,2%	8,0%
Belgija	3,1%	6,9%
Irska	2,8%	4,5%
Njemačka	4, 4%	5,4%
Finska	1,4%	3,3%
Hrvatska	2,9%	6,1%
Švedska	1,0%	2,1
Grčka	0,9%	1,5%

Izvor: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171162 Pristupljeno: 10.05.2021.

Grafikon 2. Uporaba Canabisa u Hrvatskoj i zemljama Europe u dobi od 15-65 godina

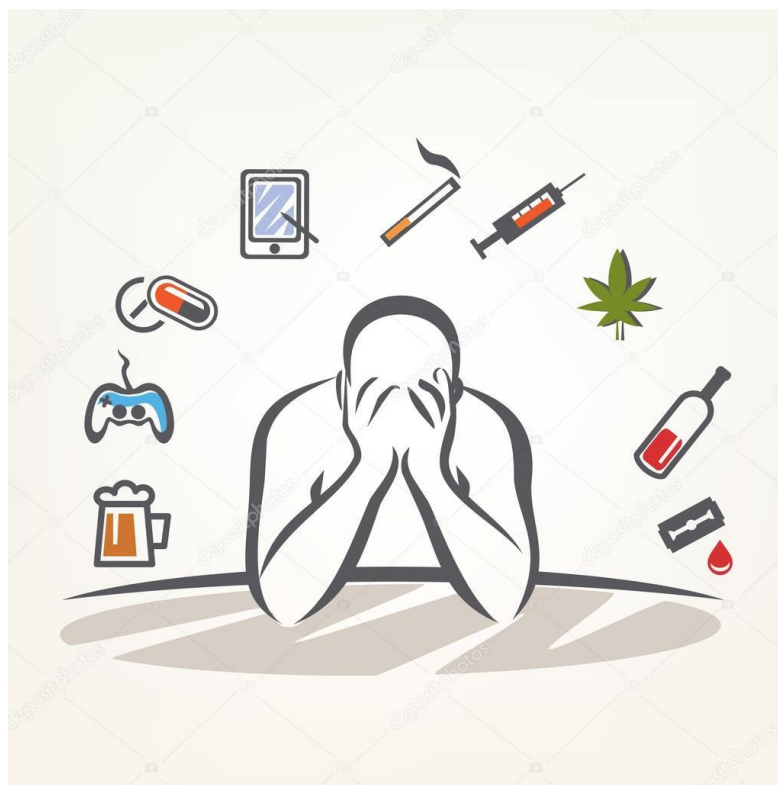

Izvor: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171162 Pristupljeno: 10.05.2021.

Kanabis je bila najčešće korištena nedopuštena droga u Hrvatskoj. U tablici i grafikonu iznad prikazana je uporaba Canabisa u Hrvatskoj i ostalim Europskim zemljama u mjesecu prije istraživanja (2012). Najveći postotak uporabe Canabisa bilježe zemlje Španjolska i to odrasli (7,6%), te mladi odrasli (14,1%); te Italija i to odrasli (6,9%) i mladi odrasli (9,9%). Najmanji postotak uporabe Canabisa zabilježen je u Grčkoj i to odrasli (0,9%) i mladi odrasli (1,5%). U Hrvatskoj je zabilježen rezultat kod odraslih osoba 2,9% te kod mladih odraslih 6,1%.

1.4 Utjecaj zlouporabe roditeljske ovisnosti na socijalni i emocionalni razvoj djeteta

Zlouporaba tvari odnosi se na zlouporabu droga i / ili alkohola. Iako mogu postojati različite metodologije liječenja za odrasle s tim problemima, one se razmatraju zajedno, jer su posljedice za dijete prilično slične. Zlouporaba tvari odnosi se i na ilegalne droge, alkohol, lijekove na recept i otapala, čija je konzumacija ovisna ili na uporabu povezanu sa štetnim učinkom na pojedinca ili zajednicu. Zlouporaba supstanci može potrošiti puno vremena, novca i emocionalne energije, što će neizbježno utjecati na sposobnost roditeljstva djeteta. Takvo ponašanje također dovodi dijete do povećanog rizika zanemarivanja i emocionalnog, fizičkog ili seksualnog zlostavljanja, bilo od strane roditelja ili zato što dijete postaje ranjivije na zlostavljanje od strane drugih. Djeca mogu zloupotrebiti drogu i alkohol u ranoj dobi zbog ponašanja roditelja i dostupnosti supstanci u kući.

Slika 2. Roditeljske ovisnosti

<https://myrepublica.nagariknetwork.com/mycity/amp/addiction> Pristupljeno: 17.05.2021

Istraživanjima problematike korištenja sredstava ovisnosti utvrđeni su različiti čimbenici koji se mogu označiti kao temelj početka ovisnosti: (Jovanović, Mušković, Dankić, 2003):

- Društveni čimbenici rizika (ekonomska i društvena kriza, siromaštvo, dostupnost droge i alkohola..)
- Obiteljski čimbenici rizika (poremećaji obiteljskog života, alkohol i droga u obitelji..)
- Školski čimbenici rizika (nezadovoljstvo školom, izostanci iz škole, školski neuspjeh, rano nedruštveno ponašanje, nekvalitetno provođenje slobodnog vremena)
- Čimbenici rizika u samoj osobi ili u grupi vršnjaka

Korištenje sredstava ovisnosti ozbiljan je osobni i društveni problem, koji može dugoročno dovesti do tragičnih posljedica na osobnoj i društvenoj razini. Tamo gdje postoji zabrinutost da je roditelj umiješan u zlouporabu supstanci, treba uzeti u obzir moguće posljedice na dijete, a to su:¹

- Fizička sigurnost djeteta kada je roditelj ili skrbnik po utjecajem supstanci;
- Moguća trauma za dijete koja je posljedica promjena u raspoloženju ili ponašanju roditelja, uključujući izloženost nasilju i niže razine tolerancije kod roditelja;
- Utjecaj ponašanja roditelja na djetetov emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj;
- Utjecaj na novorođenčad koja mogu imati fetalni alkoholni sindrom, zbog uporabe alkohola;
- Utjecaj boravka na dijete u kućanstvu u kojem se odvijaju ilegalne aktivnosti, posebno ako se dom koristi za drogu i ako djeca mogu doći u kontakt s rizičnim odraslima;
- Neadekvatan smještaj i česte promjene prebivališta;
- Djeca su u većini slučajeva ovisno o dobi prisiljena preuzeti brižnu ulogu i osjećaju se odgovorna za rješavanje problema svojih roditelja

¹ Izvor: https://www.proceduresonline.com/swcpp/cornwall_scilly/p_ch_par_misuse_subs.html

- Utjecaj boravka na djetetu u kućanstvu u kojem se odvijaju ilegalne aktivnosti, posebno ako se dom koristi za drogu i ako djeca mogu doći u kontakt s rizičnim odraslima.

Ako uzmemo u obzir ove navede rizične situacije boravak djeteta u obiteljskom domu u kojem postoje ovisnici bilo o raznim supstancama, bilo o klađenju i kocki ili čak i tehnologijama, sve to ostavlja duboki trag u djetetovom razvoju. Svi ovi čimbenici, a i mnogi drugi negativno utječu na socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Dijete u ranijoj dobi nije svjesno što se oko njega događa, ali pasivno poprima i upija dobivene emocije od svojih roditelja. Sve te negativne emocije i situacije, kasnije dovode do toga da se dijete u odrasloj dobi povlači u sebe, boluje od depresije, privlači identičnu okolinu i vršnjake s kojima nastavlja identičan put kao i svoji roditelji. Ukoliko odgovarajuće službe uspiju dijete istrgnuti na vrijeme iz ovakvih situacija, postoji šansa da se dijete usmjeri na pravi put, ali i dalje sve ono što je dijete doživjelo ostaje u njemu i ono samo treba raditi na sebi da se ne dovde do pozicije kao i njegovi roditelji ovisnici.

2. OVISNOSTI RODITELJA

Roditelji igraju ključnu ulogu u odgoju djeteta i oblikovanju njegove budućnosti. Obiteljska disfunkcija tijekom djetetovog odrastanja može kasnije negativno utjecati na djetetov rast i razvoj. Život u kućanstvu u kojem je roditelj ili skrbnik ovisnik bilo o drogi; alkoholu; klađenju ili tehnologiji, postaje djetetova postepena trauma, te roditeljima kao takvima pružanje sigurne brige postaje nemoguće, te u većini slučajeva dolazi do zanemarivanja i odbacivanja vlastitog djeteta.

2.1 Alkoholizam u obitelji

Baš kao i alkoholičar, i članovi njegove obitelji poriču njegovu ovisnost: umanjuju je, iskrivljuju, racionaliziraju, potiskuju, negiraju ozbiljnost problema pijenja (Torre, 2014). Obitelj alkoholičara nesvjesno podržava njegovo pijenje, preuzimajući na sebe odgovornost za posljedice njegova opijanja i podređujući svoje živote njegovom. Prosječno svaka peta obitelj pati zbog suživota s članom alkoholičarom. A čak je svako četvrto dijete izloženo alkoholnoj ovisnosti ili u najmanju ruku socijalno štetnom pijenju u vlastitoj obitelji (Torre, 2014). Torre (2014:179) ističe da: „*većina obitelji alkoholičara zapravo su disfunkcionalne obitelji s visokim intenzitetom i učestalošću obiteljskih konflikata, s deficitarnom logističkom i financijskom podrškom članovima, s manjkavim funkcioniranjem i dezorganizacijom obitelji kao cjeline*“.

Slika 3. Ovisnost o alkoholu

<https://www.michaelshouse.com/blog/warning-signs-of-alcoholism/> Pristupljeno: 17.05.2021

Kroz život u stanju kroničnog stresa i neizvjesnosti, obitelji alkoholičara propadaju u svakom smislu; temeljno kroz stalne međusobne sukobe, gdje su veze među članovima obitelji slabe, površne, nesigurne, dok su djeci iz tih obitelji identifikacijski modeli roditeljskih figura više nego manjkavi. Članovi obitelji alkoholičara većinom su zlostavljeni, u pravilo emotivno, a nerijetko i fizički (Torre, 2014). Što se u obitelji više i češće pije, to je veći stupanj psihičkih poremećaja kod članova, posebno među djecom; to je veća razina unutar obiteljskih konflikata i to je niža kvaliteta obiteljskog života u cjelini. Nažalost, učinci odrastanja oko alkoholizma ponekad su toliko duboki da traju cijeli život, utječući na način na koji su djeca okrenuta odraslima vide sebe i druge, interakciju u vezama i još mnogo toga (Janssen, 2020).

Ponekad se djeca alkoholičara mogu početi osjećati kao da su odgovorna za probleme u obitelji, te čak i mogu vjerovati da su ih i on stvorili. Djeca alkoholičara podnose kronične i ekstremne razine napetosti i stresa kao rezultat odrastanja u kući s roditeljem koji se bori s zlouporabom alkohola. Predškolska djeca mogu već vrlo rano pokazivati simptome: ²

- Noćna enureza (mokrenje u krevetu)
- Anksioznost razdvajanja
- Česte noćne more
- Plač ili problemi s neobičnim uzrujavanjem

Starija djeca alkoholičara pokazuju simptome:

- Depresija (npr. pretjerana krivnja, osjećaj beznađa i bespomoćnosti)
- Opsesivnost (npr. pretjerano kruta, intenzivna potreba za savršenstvom, izolacijom i povlačenjem, pretjerana samosvijest).

Djeca alkoholičara nisu samo pod povećanim rizikom da i sama kroz život prekomjerno piju nego nose i povećani rizik od psihijatrijskog obolijevanja. Osobe s roditeljem alkoholičarom nose tri do četiri puta veću vjerojatnost da i sami tijekom života postanu alkoholičari, u odnosu na osobe čiji roditelji nisu alkoholičari. Djeca roditelja alkoholičara znatno iskazuju smetnje u ponašanju: impulzivna su i

² Izvor: <https://www.mentalhelp.net/parenting/what-happens-to-children-of-alcoholic-parents/>

hiperaktivna te sklonija delinkventnom ponašanju (prijegavanju lažima, krađi, prevarama, tučnjavi, zlouporabi droga i alkohola) (Torre, 2014).

Slika 4. Roditeljske ovisnosti

<https://www.narconon.org/blog/how-many-addicted-parents-have-kids-still-living-at-home.html>

Pristupljeno: 17.05.2021

Što se tiče emocionalnog stanja djece koje odrastaju u obitelji alkoholičara Torre (2014:201) ističe da ta djeca: „ *iskazuju crte plahosti, plašljivosti, imaju poteškoće u učenju, ispade u vladanju, sklonost socijalnom devijantnom ponašanju*“, *ona su u većoj mjeri depresivna, anksiozna, i pokazuju veću razinu stresa*“. Neodgovorno roditeljstvo često prisiljava bake i djedove da umjesto njih preuzmu i odgajaju unuke kao da su im djeca.

Nesigurna okolina u kojoj dijete boravi svakako je preduvjet za djetetove potisnute emocije s kojima odrasta i pretvara se kasnije u nesigurnu odraslu osobu. Smatram i vjerujem da su u većini slučajeva djeca koja su izložena alkoholizmu u obitelji, u raznim procesima i u odgojno obrazovnim službama koji im pokušavaju osigurati sretno i mirno djetinjstvo. No, ipak postoji mnogo slučajeva gdje su ovakve problematike zataškane, gdje se o tome ne priča i ne izlazi u javnost, i gdje su djeca ugrožena. Sustav je takav u Hrvatskoj da je teško oduzeti dijete roditelju, te kakav god da je roditelj njegovo ga dijete voli i uči se postepeno živjeti u okolnostima u

kojima odrasta. Ono kada odraste može svojevrijedno se odlučiti na osobnu promjenu i zatražiti pomoć, no do tada ovisno je o roditeljima. Predškolske ustanove mogu reagirati ukoliko primijete da u obitelji postoji problem poput alkoholizma, ali ti su slučajevi vrlo rijetki, te ukoliko i postoje ustanove i odgojitelji ne znaju da je ta problematika prisutna. Alkoholizam u obitelji jedna je vrlo delikatna problematika koja zahtjeva višu razinu znanja i stručnih osoba, kako bi se na pravilan način moglo pomoći roditeljima i prvenstveno djeci da odrastaju u sigurnoj i zdravoj okolini.

2.2 Ovisnosti o drogama

U većini hrvatskih obitelji svakodnevno se puši duhan, konzumira alkohol i istodobno malo vodi računa o zdravoj prehrani, higijeni mentalnog zdravlja i općenito ekologiji zdravog življenja. Odrastanjem mladi prihvaćaju model ponašanja svoje kulture. Djeca koja odrastaju kod roditelja ovisnika o drogama ili alkoholu vjerojatno će u svojoj odrasloj dobi razviti poremećaje upotrebe istoga. Također je velika vjerojatnost da će biti zanemareni, fizički ili seksualno zlostavljeni. Vidjeti vlastitog roditelja koji se drogira često stvara uznemirujuće emocije koje se odražavaju ne samo na kognitivni razvoj djeteta već i na socijalni i emocionalni spektar. Djeca mogu biti izložena agresiji ili nasilnom ponašanju zbog upotrebe droga roditelja ili oba roditelja. Svađe između roditelja mogu biti normalne, što djetetu uzrokuje emocionalnu nevolju dok svjedoči kako se članovi obitelji svađaju.

Slika 5. Ovisnost o drogama

<https://www.alamy.com/stock-photo/druggy-man.html> Pristupljeno: 17.05.2021

Zimić Ivandić (2010: 67) ističe: „*da su obitelj i društvo u stalnom međusobnom odnosu, kao i da ta interakcija snažno utječe ne samo na obrasce ponašanja pojedinca, nego i na oblikovanje društva u cjelini*“.

Dr. Bukelić (1995:43) u svojoj knjizi „*Droge“ mit ili bolest* ističe:“ da je droga najprije socijalni a zatim medicinski problem“. Rano izlaganje domu u kojem postoji ovisnost roditelja o drogama, može uzrokovati da se dijete osjeća emocionalno i fizički zanemareno i nesigurno. Kao rezultat, djeca mogu postati mentalno i emocionalno nestabilnija. Djeca mogu razviti krajnju krivnju i samookrivljavanje zbog zlouporabe supstanci roditelja. Mogu razviti osjećaj nedostojnosti zbog poremećaja oko kuće ili razviti nefunkcionalne privrženosti u svojoj odrasloj dobi. U ekstremnim slučajevima djeca se mogu ukloniti iz kuće i smjestiti u udomiteljstvo (Lander, Howsare, Byrne, 2013).

Mnoge studije su pokazale da roditeljstvo i odgoj koji uključuju pozitivnu roditeljsku potporu, otvoreno pokazivanje privrženosti i bliskosti, te dosljednu, ali ne prestrogu roditeljsku disciplinu su povezani s pozitivnim rješenjima za dijete kao što je adekvatna psihosocijalna prilagodba, akademska kompetentnost, visoko samopoštovanje, pozitivni odnosi s vršnjacima te znatno manje problema u ponašanju. Nasuprot tome kao glavni rizični obiteljski čimbenici navode se nedostatak emocionalne bliskosti na relaciji roditelji-djeca, kaotično obiteljsko okruženje; posebice ako roditelji koriste psihoaktivne supstance, slaba povezanost roditelja i djece i slaba roditeljska skrb te percepcija obitelji kako je konzumiranje droga dopušteno (Zimić Ivandić, 2010).

Itković (1995:578) napominje da: „život u obitelji opterećenoj problemima mučan je i bolan za dijete. Ono postaje nesređeno, nesretno, nezadovoljno, postićeno. Hoće li posegnuti za drogom u velikoj mjeri ovisi o uvjetima sredine, napose kontaktima sa vršnjacima i iskustvima u školi. Dijete koje sebe percipira kao nesposobnu osobu, a vanjski svijet kao "neprijateljski", vrlo je blizu odluci da uzme drogu“.

2.3 Ovisnost o klađenju i kocki

Problematično kockanje postaje sve rašireniji i štetniji socijalni i zdravstveni problem. Kako mogućnosti za kockanje postaju dostupnije, posebno putem lutrija i elektroničkih automata za igre na sreću, vjerojatno će sve više ljudi razviti ozbiljne probleme s kockanjem. S obzirom na sve veću svjetsku potrošnju na kockarske aktivnosti i sve veći broj problematičnih kockara, žalosno je, ali vjerojatno da će djeca koja odrastaju u problematičnim kockarskim obiteljima postati važno područje brige za dječje zdravstvene i socijalne radnike (Darbyshire, Oster, 2001).

Slika 6. Ovisnost o klađenju i kocki

<https://counsellorsam1.wordpress.com/2012/06/28/how-does-your-gambling-problem-affect-your-child/> Pristupljeno: 17.05.2021

Postoje razni problemi s kojima se suočavaju obitelji kockara i ovisnika o klađenju. Osim što su u obiteljima konstantno prisutne svađe, depresija i negativna atmosfera; zanemaruje se pitanje kako takva obiteljska atmosfera utječe na rast i razvoj djeteta koji boravi u takvoj okolini. Problemi s kojima se obitelji kockara i ovisnika o klađenju susreću su:³

³ Izvor: <https://www.problemgambling.ca/gambling-help/support-for-families/how-are-families-affected.aspx>

- Novčani problemi- najčešći je problem gubitak novaca; uštedevine i imovine. Ovakva kriza dovodi do toga da se članovi obitelji osjećaju uplašeno, nesigurno i iznevjereno. Takvo nezadovoljstvo roditelja, prenosi se i na odgoj djeteta koji u većini slučajeva bude loše tretirano i odbačeno.
- Emocionalni problemi- problemi s kockanjem dovode do raznih emocionalnih stanja. Često su to ljutnja, bijes, bespomoćnost, te se u epizodama takvih ponašanja ovisnika o kocki obitelj osjeća uplašeno, zbunjeno, povrijeđeno i posramljeno. Mnogi ljudi pogođeni problemima kockanja izbjegavaju druge ljude, i zbog toga im je teško dobiti ljubav i podršku.
- Fizičko i emocionalno zlostavljanje- kada u obitelji postoji kriza, u većini slučajeva pojavljuje se obiteljsko naselje. Problemi s kockanjem mogu dovesti do fizičkog ili emocionalnog zlostavljanja partnera i djeteta. Djeca mogu biti povrijeđena uslijed nagomilanog nekontroliranog bijesa.

Smatram da svakako rana izloženost kockanju u obitelji igra veliku ulogu u tome hoće li djeca preuzeti obrasce ponašanja svojih roditelja ili ne što se tiče navika kockanja. Vidjeti roditelja koji se neprestano bavi kockanjem, slušati o velikim dobitcima ili porazima, slušati i vidjeti stavove roditelja prema kockanju i klađenju svakako utječe na djetetov um. Osim što dijete primjećuje razna emocionalna stanja roditelja, suočava se i sa svojim osobnim emocionalnim stanjima koje takva obiteljska atmosfera potiče. Dijete se osjeća nesigurno, usamljeno, ustrašeno i u većini slučajeva sebe smatra krivim za ponašanje svojih roditelja. Osim što je premaleno da se obrani ili suoči sa tim strahovima i emocionalnim stanjima; dijete odrasta s tim emocijama koje u odrasloj dobi izlaze van u obliku depresije, povlačenja u sebe, agresivnosti i raznih deprimirajućih stanja. Poražavajuća je činjenica da mnoge države dopuštaju djeci mlađoj od 18 godina kockanje. Internetsko kockanje i sportsko klađenje lako je za mlade ljude i oni su svugdje na webu, što dovodi do nove suvremene ovisnosti, a to je tehnologija i Internet.

2.4 Suvremena ovisnost o tehnologiji

Roditelji u bogatim zemljama danas provode puno više vremena sa svojom djecom nego prije 50 godina. No, telefoni se sve više uvlače u te interakcije, utječući na njihovu dubinu i kvalitetu. Živimo u međupovezanom dobu u kojem ljudi diljem svijeta sudjeluju u jedinstvenom informacijskom poretku. Masovni mediji su mnogobrojni i uključuju televiziju, novine, filmove, časopise, radio, reklamu, videoigre i cd-ove. O njima se govori kao o masovnim medijima jer su namijenjeni masovnoj publici, golemom broju ljudi (Giddens, 2007). Tijekom 1990-ih pojavili su se mobilni telefoni. Procjenjuje se da je 1990. u svijetu bilo 11 milijuna mobilnih telefona. Do danas te su brojke narasle i skor pa i ne postoji osoba koja ne posjeduje mobilni telefon. U današnje vrijeme užurbanosti, kada radni dan postaje sve duži i zahtijeva više od pojedinaca, moderne tehnologije kao da pojačavaju nervozu prodirući u privatno vrijeme. Moderne tehnologije znače trajnu dostupnost, te one brišu granice između privatnog i poslovnog života (Giddens, 2007).

Slika 7. Ovisnost o tehnologiji

<https://yourteenmag.com/technology/technology-addiction> Pristupljeno: 17.05.2021

Mnogo je stvari koje mogu spriječiti emocionalnu vezu roditelja s djecom, uključujući mentalne bolesti ili fizičku odvojenost. No, jedna od najčešćih danas je vjerojatno tehnologija.

To postaje osobito važno u interakciji s malom djecom. Roditelji koji su zaokupljeni svojim telefonima ne uče svoju djecu ključnim vještinama, poput jezika. Kad djeca pokušavaju privući pažnju svojih roditelja koji su zaokupljeni tehnologijom; izgrđena su, s njima se razgovara na „pomalo robotski način“ ili fizički odgurnuta (Timsit, 2019).

Umjesto knjiga, roditelji stavljaju djecu u krilo i provode pola sata pljeskajući uz klasičnu glazbu i promatrajući svijetle, uskovitlane boje na ekranu. Ovaj izmišljeni oblik "vezivanja" zamjenjuje opipljive aktivnosti poput valjanja po podu ili imenovanja predmeta u domu. Aktivna tehnologija, poput upotrebe računala ili tableta za aktivnosti učenja mališana, može potaknuti akademsko razdvajanje čineći proces učenja previše jednostavnim. Ako dvogodišnjak misli da je odgovor uvijek dodir dodiranjem zaslona, on ili ona neće naučiti tražiti odgovore niti prikazivati svoje djelo. Ono što roditelji danas vide kao poboljšanje učenja iz vlastitog djetinjstva zapravo su moderne pogodnosti koje obezvređuju potragu za znanjem (Lynch, 2018).

Problem ovisnosti o tehnologiji danas je jedna od važnih tema proučavanja. S obzirom da su svi više-manje ovisni o tehnologiji, u pozadini svega toga provlači se spontana ovisnost. Djetetu je roditelj uzor u svemu što radi, ono ga svakodnevno gleda, kopira, sluša te usvaja njegove navike ponašanja. Roditelji u djetetovim trenucima razvoja i to od rane dobi, pokazuju razne vrste tehnologije; kao što su mobitel, tablet, laptop, gdje dijete u početku samo bezbrižno upija sadržaj. Uglavnom su to razne pjesme, crtici koje u djetetu izazivaju osjećaj sreće. Spontano i postepeno dijete postaje ovisno o bojama s tehnologija, zvuku, sadržaju te se pomalo uvlači u taj svijet. Ovdje se pojavljuje problem da roditelji uglavnom nisu dovoljno informirani koliko je utjecaj tehnologije štetan za rast i razvoj djeteta predškolske ali i školske dobi. Gledanjem u mobitel ili tablet dijete nema komunikaciju. Ovdje se odvija jednosmjerna komunikacija, gdje dijete ne razvija svoj govor i u većini slučajeva pojavljuju se poteškoće u govoru ili zaostaje govor. U vremenu u kojem živimo tehnologije predstavljaju napredak. S jedne strane donose pozitivne promjene, bolju i bržu komunikaciju; dok s druge strane utječu loše na kognitivni i socijalni razvoj. Ovisan roditelj jednako je i ovisno dijete.

3. ULOGA ODGOJNO - OBRAZOVNIH USTANOVA

Iskustva pokazuju da s preventivnim aktivnostima treba početi čim ranije, odnosno već u predškolskim ustanovama. Poznato je da učinkoviti preventivni programi trebaju, s obzirom na pojmove, znanja, vještine ili aktivnosti koje obuhvaćaju, biti razvojno prilagođeni. Iskustva pokazuju da su mlađoj djeci korisna znanja i vještine usmjerene prema razvoju opće zdravstvene kulture. Tamo gdje stručnjaci koji su uključeni u obitelj imaju zabrinutosti zbog djeteta koje živi u okruženju zbog zlouporabe supstanci, trebala bi se provesti procjena sposobnosti roditelja da zadovolji djetetove potrebe kako bi se utvrdio utjecaj roditeljskog načina života i sposobnosti da smjesti dijete djetetove potrebe prije vlastitih.

3.1 Uloga odgojitelja

Uloga odgojno- obrazovnih ustanova i odgojitelja također je važna u otkrivanju i pružanju pomoći djeci koja dolaze ili borave u obitelji ovisnika. Predškolske i vrtičke godine najbolje su vrijeme da se djeci pomogne uspostaviti pozitivan ciklus u njihovim društvenim odnosima. Odgajatelji u ranom djetinjstvu u posebno su dobrom položaju da potaknu prihvaćanje socijalno nesposobnog djeteta. Predškolska doba presudno je razdoblje za socijalni i emocionalni razvoj. Djeca predškolskog uzrasta stječu socijalne vještine za učinkovit rad, prilagodbu, obrazovanje i poboljšanje kvalitete života. U ovoj dobi djeca razvijaju socijalne i osobne vještine, stječu vještine rješavanja problema, razvijaju se akademski i uče izražavati svoje želje i osjećaje. Deficiti socijalnih vještina u ovom razdoblju mogu dovesti do internalizacije i eksternalizacije poremećaja u ponašanju, slabe akademske uspješnosti, neprimjerenog pomirenja u međuljudskim odnosima, obrazovnih i kognitivnih oštećenja, izolacije i psiholoških problema kasnije u životu.

Na razvoj socijalnih vještina u ovom dobnom razdoblju utječu prihodi obitelji, razina obrazovanja roditelja, dob roditelja, kućno i školsko okruženje, odnosi s vršnjacima i sociokulturno podrijetlo. Problemi u djetinjstvu mogu se pripisati nedostatku pozornosti na dječje potrebe tijekom ovog osjetljivog životnog razdoblja (Maleki i sur., 2019).

Ono što predstavlja problem jest to da su odgojitelji nedovoljno informirani o temi ovisnosti. Na fakultetu postoji vrlo malo predmeta koji se bave ovisnostima i načinu utjecaja na djetetov osobni rast i razvoj. Također, vrlo je malo edukacija i programa koji se nude odgojiteljima da se dodatno educiraju i obrazuju u tom smjeru. Iako roditeljske ovisnosti nisu područje rada odgojitelja, u predškolskim ustanovama odgojitelji se susreću s raznim profilima roditelja i problemima. Nedovoljna educiranost dovodi do toga da odgojitelj nije kompetentan ulaziti u to područje razgovora s roditeljima, no ipak odgojitelj je u prvom doticaju s djetetom. Odgojitelj ukoliko i primijeti neka čudna i zabrinjavajuća ponašanja, ono u dogovoru sa psihologom, pedagogom i edukacijskim rehabilitatorom pokušava uspostaviti kontakt s roditeljima ili skrbnicima, ali ne može u potpunosti utjecati ili promijeniti način funkcioniranja roditelja. Ukoliko se odgojitelj susreće s roditeljima koji svjesno i otvoreno razgovaraju o nekom problemu, tada odgojitelj u toj situaciji ima priliku se približiti roditelju te ponuditi uz pomoć stručnog tima određenu pomoć ili savjet. No, ukoliko roditelj ne primjećuje problem ili ga svjesno ignorira, tada odgojitelj ali i ustanova ostavljaju roditelju na izbor da učini ono što je za njegovo dijete najbolje bez osobnog uplitanja.

3.2 Zaštita djeteta- sigurno dijete

Stoljećima je primarni i najvažniji zadatak roditelja uvijek bio štiti svoju djecu od opasnosti vanjskog svijeta. Prva razina sigurnosti proizlazi iz vremena provedenog u obiteljskom domu. Drugim riječima, prva razina sigurnosti nastaje u intimnom odnosu s ljudima u koje imamo povjerenja. Ovakva razina sigurnosti može nastati samo u toplim, brižnim odnosima (Greenspan, 2003).

Obiteljski su odnosi posebno bitni da predškolsku i školsku djecu, ali i također za tinejdžere i mladež. Nezdrava i negativna okolina dovesti će u pitanje ugroženosti svakog djeteta koje u njoj boravi.

Roditelji su ti koji trebaju pomagati u izražavanju njihovih osjećaja i briga. To znači pružati im dovoljno vremena, empatije i podrške. Brzo, užurbano, agresivno umirivanje ne dopušta djeci da iznesu svoje osjećaje. Roditelji i drugi skrbnici trebaju dobro slušati, predano suosjećati i dobro surađivati, kako bi pomogli u iskazivanju dječjih briga. Kod roditelja ovisnika ovo je često problem, jer njihovo je stanje primarnije u odnosu na stanje djeteta. Djeca i obitelji u svim dijelovima svijeta nemaju iste osnove- odgovarajuću hranu, smještaj i zaštitu; mogućnost skrbi za djecu u stabilnim obiteljima i stabilnim zajednicama te mogućnosti školovanja, i dok je tako uvijek će postojati razne situacije s kojima će se djeca u svojim obiteljskim domovima susretati (Greenspan, 2003).

Razvijanje osjećaja sigurnosti kod djece potiče se na različite načine: (Greenspan, 2003)

- Bebe- bebe će osjetiti atmosferu u kući i na drugim mjestima kao npr, u jaslicama ili vrtiću. Zbog tog razloga važno je da odrasli koji sudjeluju u njihovom životu pružaju što je više moguće njegujuće skrbi i brižljivosti.
- Predškolarci- s predškolarcima koji su djelomično verbalni, ali još nisu ovladali logikom s njima se mnogo igra. Roditelji mogu s djecom sjeti na pod i dopustiti im da odigraju svoje brige. Poželjno je dodavati riječi radnjama, jer predškolarci tek počinju verbalizirati, često razumiju više nego što su u stanju izgovoriti.
- Djeca školske dobi- djeci u ovoj dobi pružanje sigurnosti je izazov. Oni su vrlo svjesni svega što se događa, ali još uvijek sklona razmišljanju „sve ili ništa“. Skloniji su tjeskobi, zabrinutosti i strahovima. Oni će stvarati vlastite teorije o tome zašto je došlo do nekih situacija, a one će često biti pogrešne. U ovoj dobi izrazito je bitno adekvatno usmjeravanje roditelja, jer ukoliko ono izostane kod djeteta ostaju posljedice koje mogu izazvati razna emocionalna i ponašanja stanja.

Kada razmišljamo o tome što dijete čini sigurnim, važno je shvatiti da se govori o tome što se zbiva u djetetovoj svijesti, a i unutar njegove obitelji. Dok raste, razvija se i oblikuje svoju osobnost, postupno se uči osjećati sigurnije ili nesigurnije. Njegovo je unutarnje stanje pod velikim utjecajem odnosa s roditeljima, braćom i sestrama. Teško je, a i gotovo nemoguće da se dijete osjeća sigurno u obitelji koja mu ne pruža potrebnu podršku i suosjećanje.

Greenspan (2003:22) navodi neke od osobina sigurnog djeteta:

- sposobnost uključivanja i pouzdavanja u vitalne odnose s majkom, ocem, braćom i sestrama, a također i s drugim odraslim osobama
- sposobnost iskazivanja punog raspona osjećaja i želja
- sposobnost rješavanja problema i preuzimanja inicijative
- sposobnost upotrebljavanja ideja za izražavanje briga, kao i punog raspona osjećaja
- sposobnost rasuđivanja i razmišljanja
- sposobnost stvaranja vlastitog unutarnjeg standarda i poticanja osjećaja za sebe

Svaka od ovih osobina kod djece koja odrastaju u nesigurnom i neadekvatnom obiteljskom okruženju neće doći do izražaja, već će se kod djece tada razvijati destruktivna ponašanja i teška emocionalna stanja u kojima neće imati sposobnost samostalno raditi na ovim kvalitetama.

3.3 Tipični znakovi tjeskobe i nesigurnosti kod djece s problemima u obitelji

Izrazito tugovanje

Kada su zabrinuta, djeca osobito predškolske dobi mogu izgledati tužno. Umjesto da pokaže zabrinutost ono u većini slučajeva pokazuje tugovanje. To je dijete koje često traži dodatnu njegujuću skrb i mnogo podrške. To dijete često u sebi zadržava mnogo ljutnje koju ne izražava, stoga mu u igri pretvaranja, treba nuditi prilike za izražavanje tih osjećaja (Greenspan, 2003).

Slika 8. Emocionalno stanje- tuga

<https://divorcedmoms.com/emotional-stages-kids-experience-when-parents-divorce> Pristupljeno:

17.05.2021

Agresija i pretjerano riskiranje

Neka djeca postanu destruktivno impulzivna i agresivna. Kod drugih se pak povećava aktivnost i riskiranje; ona skaču s visokih mjesta ne znajući gdje će se prizemljiti i istrčavaju na ulicu. Dok neka djeca postaju neosjetljiva na potrebe druge djece i uzimaju npr.njihove igračke. Takvom je djetetu potrebno mnogo tople komunikacije kako bi uspostavio kontakt s odraslom osobom i stvorio povjerenje (Greenspan, 2003).

Slika 9. Emocionalno stanje- agresija

<https://www.parentcircle.com/article/how-to-handle-aggressive-young-children/> Pristupljeno: 17.05.2021

Izraziti strahovi i nemir

Dijete koje je inače vrlo osjetljivo, s novim će stresom postati još osjetljivije. Može tražiti da ga se stalno tješi i može postati vrlo zahtjevno. Ukoliko se ovi simptomi pojavljuju kod djeteta treba mu pružiti dodatnu njegu, sigurnost, toplinu i prilike za izražavanje osjećaja (Greenspan, 2003).

Slika 10. Emocionalno stanje- strah

<https://ifstudies.org/blog/raising-children-to-love-not-fear> Pristupljeno: 17.05.2021

Izbjegavanje određenih osjećaja

Neka djeca reaguju na stres sužavanjem raspona osjećaja koje su voljni izražavati gestama, riječima ili igrom. Neka djeca mogu izražavati osjećaj straha, ali ne mogu izraziti tugu ili razočaranje ili odbijanje. Djeca se razlikuju u odnosu na svoja ranjiva mjesta i osjećaje koje izbjegavaju (Greenspan, 2003).

Žalbe u odnosu na tjelesno stanje

Kad su pod velikim stresom, kod neke se djece pojavljuje glavobolja, bolovi u truhu ili drugi tjelesni simptomi. Dijete ih često doživljava kao stvarnu nelagodu. Jedan je od uzroka i to da ono nije u stanju, putem emocionalnih gesta, pokazati kako se osjeća ili riječima ne može izraziti svoje osjećaje. Tada ih izražavaju fizički (Greenspan, 2003).

Slika 11. Tjelesno stanje djeteta- bol u želucu

<https://drandrewnd.com/stomach-pain-in-kids/> Pristupljeno: 17.05.2021

Povlačenje

Dijete se može povući od drugih ljudskih bića ako ih doživljava kao relativno nedostupne ili nepostojano dostupne. Ako je posrijedi zlostavljanje ili zapostavljanje, dijete se može bojati skrbnika. Važno je djetetu pružiti adekvatnu podršku, i pristupiti mu na način koji olakšava, regulira i potiče njegov osjećaj sigurnosti (Greenspan, 2003).

ZAKLJUČAK

Određeni osnovni emocionalni temelji sigurnosti se polažu već u ranim godinama života, a tijekom školskih i adolescentskih godina oni se prerađuju i učvršćuju. Ako temelji ne postoje, djeca će nailaziti na probleme, kako u početnom tako i u kasnijem razvoju. Kada se djeca osjećaju dobro i zbrinuto i kada se mogu pouzdati u brižnost i toplinu svojih roditelja ili skrbnika, djeca čine tada prvi korak u usvajanju socijalnih vještina. Potencijal za narušavanje roditeljskog kapaciteta i oštećenje zdravlja i razvoja djece zbog zlouporabe roditeljskih supstanci je značajan, posebno kada su prisutni drugi čimbenici rizika poput obiteljskog zlostavljanja i poteškoća u mentalnom zdravlju. Postoji ozbiljan rizik da će roditelji zanemariti svoju djecu. To je zato što im je fokus na dobivanju droga i alkohola, a učinak supstanci umanjuje njihovu sposobnost pa nisu u stanju dovoljno pažnje obratiti na potrebe svoje djece. Takvo zanemarivanje može negativno utjecati na dječje zdravlje, njihov emocionalni i tjelesni razvoj, obrazovanje i dovesti ih u rizik fizičkog i seksualnog zlostavljanja. Kućno okruženje može biti nesigurno, osobito ako su dostupni ilegalni ili legalni lijekovi, kemikalije ili pribor ili ako se lijekovi uzgajaju ili proizvode u kući.

Roditeljske ovisnosti bilo kakve god da jesu utječu na djetetov socijalni ali i emocionalni razvoj. Ukoliko dijete odrasta u obitelji bez odgovarajuće skrbi ono će kasnije u odrasloj dobi razviti razna ponašanja i stanja koja će utjecati na odabir poslova, prijatelja, partnera i načina života. Problem ovisnosti prisutan je svaki dan, ali nedovoljno se o tome razgovara i ukazuje na posljedice koje ono ostavlja. Sve je više djece koja dolaze u predškolske ustanove s nekim emocionalnim, kognitivnim i socijalnim poteškoćama. Uzroci su različiti ali baza je uvijek ista; obiteljski dom. Odgojitelji se susreću s raznim problemima i situacijama za koje možda nisu dovoljno educirani i obrazovani, a sustav je takav da pruža nedovoljno pažnje i programa za djecu koja dolaze iz domova u kojima je prisutna bilo kakva vrsta ovisnosti, da bi odgojitelji mogli se više približiti ovoj problematici.

Djeca izložena upotrebi ovisnosti roditelja često imaju kašnjenja u obrazovanju i neadekvatnu skrb i njegu. Pedijatri su ti koji imaju priliku pomoći u razbijanju višegeneracijskih ciklusa zlostavljanja i zanemarivanja djece, te upotrebe supstanci, informiranjem o učincima upotrebe roditeljskih supstanci na djecu, interveniranjem

kada je to potrebno i suradnjom s obitelji, drugim pružateljima zdravstvenih usluga i odgovarajućim državnim agencijama riješiti uključena pitanja.

Od pedijatara koji pomažu identificirati probleme s korištenjem supstanci u djetetovim članovima obitelji ne očekuje se da ih riješe, riješe ili liječe; nego mogu pomoći obiteljima radeći u partnerstvu s drugim stručnjacima kako bi omogućili pristup državnim, regionalnim i lokalnim resursima koji su dostupni obiteljima.

LITERATURA

BUKELIĆ, J. (1988) Droga-mit ili bolest. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Beograd

GREEN, C. (2006) A Child's Primary Influence: How Inadequate Parental Attachment Leads to Deviant Behavior [Online] Dostupno na: <https://www.mckendree.edu/academics/scholars/issue17/green.htm> Pristupljeno: 17.05.2021.

GREENSPAN, S. (2003) Sigurno dijete- kako djeci pomoći da se osjećaju zaštićeno i sigurno u promjenljivom svijetu. Zagreb: Ostvarenje

GIDDENS, A. (2007) Sociologija. Zagreb: Globus

ITKOVIĆ, Z (1995) Roditelji kao odgojitelji- Uloga obiteljskog odgoja u prevenciji zloupotrebe droga [Online] Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/264794599.pdf> Pristupljeno: 17.05.2021.

IVANČIĆ, T. (2001) Ovisnost i sloboda. Zagreb: Teovizija

JANSSEN, A. (2020) Effects of parental alcoholism on children [Online] Dostupno na: <https://www.verywellmind.com/the-effects-of-parental-alcoholism-on-children-67233> Pristupljeno: 19.05.2021.

JOVANOVIĆ, Ž., MUŠKOVIĆ, K., DANKIĆ, K. (2003) Prevencija ovisnosti u predškolske djece i školske djece: Prijedlog modela prevencije lokalne samouprave u gradu Rijeci [Online] Dostupno na: <http://www.hpps.com.hr/sites/default/files/Dokumenti/2003/pdf/34.pdf> Pristupljeno: 20.05.2021.

KUZMAN, M. (2016) Pojavnost i kretanje ovisnosti o psihoaktivnim drogama u Republici Hrvatskoj [Online] Dostupno na: http://www.zzjzpgz.hr/programi/IPA/Analiza%20stanja_HR_new.pdf Pristupljeno: 24.05.2021.

LANDER, L., HOWSARE, J., BYRNE, M.(2013) The Impact of Substance Use Disorders on Families and Children: From Theory to Practice [Online] Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3725219/> Pristupljeno: 24.05.2021.

LYNCH, M. (2008) How parents unwittingly fuel technology dependence in their kids [Online] Dostupno na: <https://www.thetechadvocate.org/parents-unwittingly-fuel-technology-dependence-kids/> Pristupljeno: 26.05.2021.

MALEKI, M. I SURADNICI (2019) Social Skills in Preschool Children from Teachers Perspectives [Online] Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6560384/> Pristupljeno: 26.05.2021.

TKALIĆ GLAVAK, R. I MILETIĆ G-M (2013) Prevalence of substance use among the general population: Situation in Croatia and Comparison with other European Countries [Online] Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171162 Pristupljeno: 10.05.2021.

TORRE, R. (2014) Alkoholizam: prijetnja i oporavak. Kako nas alkohol može uništiti i kako to možemo spriječiti. Zagreb: Profil knjiga.

TIMSIT, A (2019) Smartphones are disturbing the crucial connections between parents and their babies [Online] Dostupno na: <https://qz.com/1674835/technology-is-interfering-with-the-parent-child-relationship/> Pristupljeno: 27.05.2021.

ZIMIĆ IVANDIĆ, J. (2010) Rizični čimbenici za pojavu ovisnosti o drogama s naglaskom na čimbenike u obiteljskom okruženju [Online] Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/264794599.pdf> Pristupljeno: 27.05.2021.

POPIS SLIKA

Slika 1. Obitelj - primarna zajednica

Slika 2. Roditeljske ovisnosti

Slika 3. Ovisnost o alkoholu

Slika 4. Roditeljske ovisnosti i djeca

Slika 5. Ovisnost o drogama

Slika 6. Ovisnost o klađenju

Slika 7. Ovisnost o tehnologiji

Slika 8. Emocionalno stanje- tuga

Slika 9. Emocionalno stanje- agresija

Slika 10. Emocionalno stanje- strah

Slika 11. Tjelesno stanje djeteta- bol u želucu

SAŽETAK

Razne vrste ovisnosti tema su istraživanja raznih psihologa, sociologa i medicinskih djelatnika. Sve te ovisnosti još više dobivaju na važnosti ukoliko su prisutne u okolini gdje odrasta dijete. U obiteljima u kojima postoji bilo kakva vrsta ovisnosti, sigurnost djeteta je primarna stvar. No, razna ponašanja roditelja ovisnika često negativno utječu na odgoj djeteta i njegov socijalni i emocionalni rast i razvoj. Ukoliko se na vrijeme otkriju problemi ovisnosti; rad sa stručnjacima, terapijskim grupama i grupama podrške uvelike mogu doprinjeti otklanjanju problema ukoliko su roditelji ili skrbnici djeteta svjesni svojih pogrešaka i postupaka.

Ključne riječi: Roditeljske ovisnosti, alkohol, droga, kockanje, socijalni razvoj djeteta, programi podrške za roditelje

SUMMARY

Various types of addictions are the subject of research by various psychologists, sociologists and medical professionals. All of these addictions become even more important if they are present in the environment where the child is growing up. In families where there is any kind of addiction, child safety is the primary thing. But the various behaviors of addicted parents often negatively affect a child's upbringing and his or her social and emotional growth and development. If addiction problems are detected in time; working with professionals, therapy groups, and support groups can greatly contribute to troubleshooting if a child's parents or caregivers are aware of their mistakes and actions.

Keywords: Parental addictions, alcohol, drugs, gambling, social development of the child, support programs for parents